

KISGYÖRGY ERZSÉBET, A „HIVATÁSOS” KÉPESLAPGYŰJTŐ¹

Szeptember 27-én lett volna 81 esztendőös Kisgyörgy Erzsébet, akinek emlékét szeretettel őrizzük, mindemellett nagy tisztelettel gondolunk Rá.

Nem tudom már, mikor is ismertem meg Őt. Könyvtárosként rendszeresen járt a kultúra területén dolgozók társaságába, kiállítások megnyitóra, mindannyian tudtuk, kié a kissé rekedtes hang és kacagás. Nyugdíjasként 10 éven át aktív „bakancsos”, túrázó volt, később elválaszthatatlan kísérője lett a bot, ami segítette őt abban, hogy rendszeresen elmenjen a patikába és a számára egyik legfontosabb helyre, a postára, ahol rendszeresen küldött és kapott lapokat.

Barátságunk 1997-től vált szorosabbá, attól fogva látogattam rendszeresen. Mindig boldogan mutatta - hatalmas tisztelői, „beszállítói” körének köszönhető - új szerzeményeit, sőt a gyönyörű biedermeier sublót fiókjaiba is betekintést nyerhettem. Én már csak a nyugdíjas ház béli lakását ismertem, ahol csodálattal tekintettem az előszobát megtöltő híres Abonettes dobozok garmadája, a különféle szekrényekben tartott képeslapos dobozokra, de főként a gyűrés dossziékba rendszerezett egerszegi képeslapokra. Kisgyörgy Erzsébet e különgyűjteménye megkerülhetetlen volt a Göcseji Múzeum történészei számára, számos kiállításunkban, kötetünkben használtuk, használhattuk lapjait. Nagy szerényen nem kért mást, mint hogy említsük meg a nevét, valamint kapjon a kiadványból, amihez kölcsönzött. Így tett másokkal is: örömmel fogadott minden érdeklődőt. Szerepeltek képei a Városi Művelődési Központban 1997-ben megrendezett *Egerszegi album* című kiállításban, az ekkor kiadott *Utcák, terek, emberek. Zalaegerszeg régi képeken* kötetben is, a 2000-ben átadott állandó kiállítás egerszegi enteriőrjében, a Morandini építész családról írott kötetben, legújabban pedig a Tódor Tamás által jegyzett *Zalaegerszeg titkai, Városkalauz a múlt tükrében* című idegenforgalmi kiadványban is. Számos alkalommal szerepelt kiállításával a könyvtárakban; különösen büszke volt a szombathelyi gyűjtőtársak felkérésére összeállított kollekcióira. A Szombathelyi Képes-levelezőlapgyűjtők Egyesületének 1989-től alapító tagja volt, sokat mesélt rendezvényeiről, az ott kötött barátságokról, a számára oly fontos gyűjtő és cseretársi kapcsolatokról. Egyik kiállításához írta meg Nosztalgia címmel emlékezését, amiből kiderülhet számunkra: a hála is ösztönözte, hogy Zalaegerszeg régi ábrázolásait gyűjtse, nem kevés pénzt is áldozva egy-egy ritka példányért; a városét, mely befogadta a háború viharában Erdélyből idesodródó családját. Azért is volt különösen boldog Kőszegfalviné Pajor Klára és társai ismeretségével, mert már nem volt többé magányos farkas, sőt, hivatásos lapgyűjtővé nevezhette ki magát – ahogy fogalmazott a Nosztalgia című visszaemlékezésében.

Könyvtárosi precizitással rendezgette újságkivágásait is, melyek a másik hobbyban, a rejtvényfejtésben segítettek; a színészekről külön nyilvántartást vezetett, persze könyvespolcán számos kötet is sorakozott e témában. Ugyanígy gyűjtötte a művészeti kiállítások, kulturális események meghívóit. Amikor Erzsébet hatalmas, 100 ezer darabot is meghaladó gyűjteményének egy részét a Göcseji Múzeumra hagyományozta, ajándékozási szerződést fogalmaztunk meg közösen, amiben így rendelkezett: régi elhatározásom szerint Zalaegerszeg város múzeumának ajándékozom képeslap gyűjteményem következő darabjait:

- a dossziékba rendezett zalaegerszegi képeslap gyűjteményemet (1155 db), valamint az ehhez kapcsolódó vegyes gyűjteményemet – meghívók, borítékos üdvözlő lapok, (mintegy 905 db)

¹ Elhangzott 2015. november 18-án, a József Attila Városi Tagkönyvtárban rendezett „Zalaegerszeg régi képeslapokon. Válogatás Kisgyörgy Erzsébet hagyatékából” c. kiállítás megnyitóján.

- a javarészt 1945 utáni időszakot reprezentáló, zalai településeket ábrázoló lapjaimat, melyek helységek szerint rendezettek az országos anyagban

- valamint a három dobozba rendezett ún. reklámok gyűjteményét.

Erzsi bizonyára örvendezik, ha lát bennünket: mert családja beleegyezésével, Béres Katalin közbenjárásával képeslapjai jó helyre kerültek, országos múzeumok is örömmel fogadták lapjait. Zalában a Balatoni Múzeum kapta meg a hajózás témakörében összerendezett anyagát. Egy gyűjtőtársa pedig arra vállalkozott, hogy gondozza gyűjteményének vegyes magyar és nemzetközi anyagát. A Göcseji Múzeum munkatársai az idén tudták megkezdeni a képeslapok leltározását. Időigényes munka a muzeológiai szempontú feldolgozás: a képekről pontos tartalom- és állapotleírást adunk, feltüntetjük a lap kiadóját, egyedi méretet, majd címszavak segítenek a keresésben. Eddig mintegy 200 db-ot sikerült rögzíteni, digitalizálni, ebben nagy segítségünkre van Büki Ágnes gyűjteménykezelő.

A feldolgozás buktatóinak illusztrálására Erzsi egyik kedves gyűjtőtársa, Steiner Józsefné nagyatádi gyűjtő képének történetét osztom meg Önökkel. Küldött egy Kossuth szobrot ábrázoló lapot azzal a kérdéssel, tudunk-e róla valamit. Mivel sem Ő, sem Molnár András levéltár igazgató nem tudta a választ, hozzánk továbbították a kérdést. Ezt írtuk 1999-ben: „Ilyen méltatlan környezetbe - látván a hátteret, még Zalaegerszegen sem állítottak szobrot. Elképzelhető persze, hogy egy hazafias érzelmű polgár, esetleg egy képeslap kiadással is foglalkozó kereskedő szeretett volna ilyet....”. Valóban, pár évvel később egy újsághírt találtunk 1908-ból, mi szerint Breisach Sámuel házának udvarán szobrot állított Kossuth Lajosnak: „Breisach polgártársunk látható jelekben nyilvánvaló hazafias érzületét örömmel üdvözljük.” – dicsérte a sajtó. S bizony, így ösztönözve, a szobrot képeslapon is megjelentette.

Kérdezhetnék, ki is volt Breisach Sámuel? A jeles közéleti férfiú 1879-ben költözött városunkba, először az Iskolaközben nyitott nyomdát, majd a városháza földszintjén bérelt üzletet. Számos képeslapot adott ki a városról, ezek általában fekete-fehérek, vagy színezettek voltak. Az ipartestület 1904-ben ünnepelte letelepedésének 25. évfordulóján, e szavakkal: „Ki ne ismerné Breisach Samut, az örökké fiatal könyvkereskedőt és nyomdatulajdonost”, aki kereskedőként és iparosként is szívesen hozott áldozatokat pályatársai érdekében. Vállalkozását 1923-ban, 84 évesen szüntette meg, 1929-ben hunyt el, a zalaegerszegi zsidó temetőben nyugszik.

A gyűjtemény legrégebbi egerszegi lapjait 1899-ban adták postára, ebből az évből ismert a legtöbb régi lap, persze ezek készülhettek korábban is, valamint gyakorlat volt, hogy azonos felvételt több alkalommal is kiadtak, más színezéssel, felirattal. A korai lapok többségét helyi kereskedők, mint Komlós M. Miksa, ifjú Horváth Jenő, Nemes Gábor jelentették meg a képeslapkiadás virágzó korszakában, a 19-20. század fordulójának környékén. A 1930-as, 1940-es évekből az egyik legnevesebb fővárosi kiadó és fényképész, Weinstock Ernő számos egerszegi lapja is ismert. Serényi Árpád fényképész, aki 1920-1941 között élt itt, a város megrendelésére adott ki számos lapot, reklámozva Göcsej és Zalaegerszeg szépségeit, értékeit. A háború után sokszor silányabb minőségű papíron jelenhettek meg a lapok. 1952-től a képeslapkiadás állami monopóliummá vált, majd 1954-ben létrejött a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat, mely főként fekete-fehér lapokat adott ki; az 1960-as évek végétől azonban már a színes lapok virágkora érkezett el. Erzsi örömmel gyűjtötte városunkról az újabb lapokat is, így a Mészi Műhely kiadásában megjelenteket is.

Most itt, néhány személyes emléktárgy mellett ez a gyűjteményéből válogatott kiállítás időutazásra hív bennünket, egyben tiszteleghetünk a „hivatásos” lapgyűjtést az „amatőr” szó jelentéséhez hűen nagy szeretettel végző Kisgyörgy Erzsébet emléke előtt.